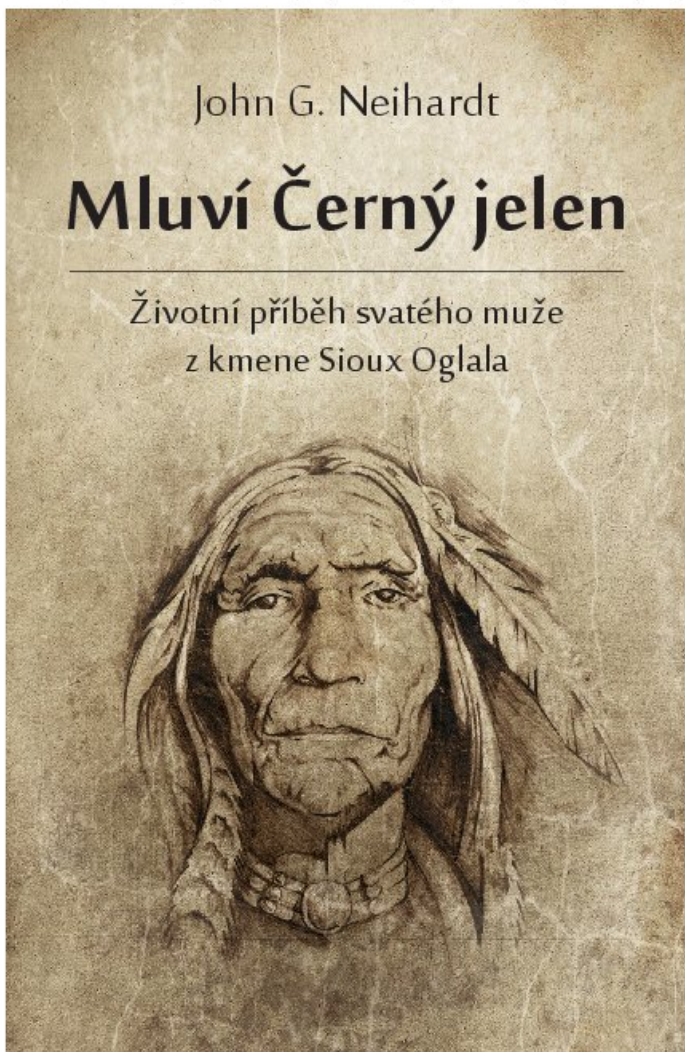

John G. Neihardt

Mluví Černý jelen

Životní příběh svatého muže
z kmene Sioux Oglala

MLUVÍ ČERNÝ JELEN

Mluví
Černý jelen

Životní příběh svatého muže
z kmene Sioux Oglala

jak jej vypráví

John G. Neihardt
(Planoucí duha)

VOLVOX GLOBATOR

John G. Neihardt
Mluví Černý jelen

Translation © Jan Ullrich
Copyright © 1932, 1959, 1972 by John G. Neihardt.
Copyright © 1961, 2008 by The John G. Neihardt Trust.
Published by arrangement with University of Nebraska Press
c/o McIntosh and Otis, Inc.

ISBN 978-80-7511-105-0
ISBN 978-80-7511-106-7 (epub)
ISBN 978-80-7511-107-4 (pdf)

*Vše dobré v této knize náleží šesti Dědečkům
a velkým lidem mého národa*

ČERNÝ JELEN

Předmluva

S Černým jelenem jsem se poprvé setkal v srpnu roku 1930. Měl jsem tehdy rozepsanou *Píseň mesiášovu*, která je pátou a poslední částí mého eposu *Cyklus západu*. Tato píseň pojednává o tom, čemu běloši říkají „mesiášské třestění“, tedy o velkém spasitelském snu, který se v osmdesátých letech 19. století šířil mezi zoufalými indiány a skončil masakrem u Wounded Knee 29. prosince 1890.

Se svým synem Sigurdem jsem se vydal do rezervace Pine Ridge, abych našel nějakého starého medicinmana, který se mesiášského hnutí účastnil a který by se snad nějak nechal přesvědčit k tomu, aby mi vyprávěl o jeho hlubším duchovním významu. Už řadu let jsem se znal s mnoha Siouxy z kmene Oglalů a měl jsem mezi těmi dlouhovlasými starci dobré přátele. Nechyběly mi informace. Fakta jsem nashromáždil jak ze záznamů, tak od starých lidí, kteří tu dobu prožili, se vši její velkou nadějí a tragickým zklamáním. Potřeboval jsem něco, co člověk získá spíše souzněním než tím, že naslouchá vyprávění. (Ti z čtenářů, kteří znají mou *Píseň mesiášovu*, jistě vědí, co mám na mysli.)

Od správce rezervace jsem se dozvěděl o starém muži jménem Černý jelen, který žil uprostřed pustých neúrodných kopců asi dvacet mil východně od rezervační správy, poblíž Mandersonu, jednoho z městeček v rezervaci. Bylo mi řečeno, že Černý jelen je *wicháša wakháô* – svatý muž, který sehrál v mesiášském hnutí jistou roli. Byl také synovcem Šíleného koně, hlavního hrdiny mé *Písně indiánských válek*, a dobře náčelníka znal.

A tak jsme se rozjeli se synem do Mandersonu, abychom u toho starého muže zkusili štěstí. V Mandersonu žil Letící jestřáb, s nímž jsem se znal, a ten souhlasil, že s námi pojedě

jako tlumočník. Černý jelen žil asi čtyři míle západně od Mandersonu a cesta vedoucí mezi holými žlutými kopci končila před jeho domem, což byla dřevěná chýše s jedinou místností, na jejíž drnové střeše rostl plevel.

Když jsme tam dorazili, Černý jelen stál vedle přístřešku z borovicových větví. Bylo poledne. Po západu slunce, když jsme odjížděli, Letící jestřáb řekl: „Je to zvláštní, ale vypadalo to, jako by ten starý muž věděl, že máte přijet.“ Můj syn poznamenal, že měl stejný pocit. Později, když jsem toho úžasného starce znal již několik let, jsem byl ochoten věřit, že to opravdu věděl, protože on nepochybně měl nadpřirozené schopnosti.

Podal jsem Černému jelenovi ruku a řekl mu, že se dobře znám s indiány kmene Omaha a také s mnoha Siouxy a že bych se s ním rád seznámil a trochu si popovídal o starých časech. „*Háh*,“ řekl, aby dal najevo, že to přijímá.

Černý jelen upíral svůj vyhaslý pohled na zem a zdálo se, že na nás zapomněl. Už jsem se chystal přerušit ticho a nějak začít, když stařec vzhlédl k Letícímu jestřábovi a řekl (mluvil lakotsky, protože anglicky neuměl): „Cítím, že ten muž, který tu sedí po mém boku, přichází s velkou touhou poznat věci Onoho světa. Byl poslán, aby se dozvěděl, co vím, a já ho budu učit.“

Nakonec se stařec rozpovídal. Mluvil o vizi, kterou měl v mládí. Později jsem se dozvěděl, že to byla vize, která mu dávala sílu. Při vyprávění se k ní stále znovu vracel, a očividně se tak snažil probudit moji zvědavost, protože v přítomné společnosti nemohl o tak posvátné věci mluvit otevřeně. Bylo to jako neznámá nádherná krajina, kterou vidíte jen v krátkých záblescích bouře.

Často jsem přerušoval dlouhé starcovy odmlky zmínkami o starých časech, o době před tím, než nastaly zlé dny a bílí lidé se zmocnili této země. Připomněl jsem velké

bitvy a události siouxské historie a on zdvořile odpovídal. Bylo však stále jasnější, že nejvíce ho zajímají „věci Onoho světa“.

Slunce už pomalu zapadalo, když Černý jelen řekl: „Musím tě mnohému naučit. To, co vím, mi bylo dáno pro lidi. Je to krásné a pravdivé. Brzy nade mnou bude růst tráva a vše bude ztraceno. Ty jsi byl poslán, abys to zachránil. Musíš sem přijít znovu, abych tě mohl učit.“ Odpověděl jsem: „Kdy mám přijít, Černý jelene?“ Odvětil: „Na jaře, až bude tráva takhle vysoká.“ A naznačil výšku na šíři dlaně.

Tu zimu jsem si s Černým jelenem dopisoval prostřednictvím jeho syna Bena, který rok či dva navštěvoval internátní školu pro indiánské děti v Carlisle, a dohodli jsme se na delší návštěvě příštího jara.

Počátkem května 1931 jsem společně se svou starší dcerou Enid, která byla po mnoho let mou sekretářkou, a s druhou dcerou Hildou opět přijel k Černému jelenovi, aby mi mohl vyprávět svůj životní příběh a splnit tak povinnosti, které pokládal za své poslání. Chtěl především „uchovat svou Velkou vizi pro lidstvo“.

Mým úkolem bylo přetlumočit vyprávění toho starého muže, avšak nejen po stránce faktů – ty nebyly tím nejdůležitějším –, spíše jsem musel v angličtině přetvořit způsob a styl jeho vyprávění. Byla to obtížná vyčerpávající práce a vyžadovala hodně trpělivosti a mnoho doplňujících otázek na tlumočníka.

Považoval jsem za svou posvátnou povinnost vyjádřit styl a význam vyprávění toho starého muže co nejpravdivěji. Jsem přesvědčen, že mezi námi dvěma bylo často něco víc než obvyklá komunikace.

V uplynulých čtyřiceti letech jsem se snažil splnit přání Černého jelena a předat jeho poselství světu bílých lidí.

Tato kniha měla a stále ještě má pozoruhodný osud. Když v roce 1932 vyšla poprvé, literární kritici ji přijali velmi nadšeně a označili ji za knihu roztodivné krásy, přestože o indiánech toho věděli velmi málo.

Veřejnost, nemající o indiánech téměř žádné znalosti, přijala knihu vlažně. Většina výtisků zůstala na pultech knihkupectví, takže po necelých dvou letech musel nakladatel zbylé výtisky zlevnit na čtyřicet pět centů a kniha upadla v zapomnění.

Přešla celá jedna generace, ale kniha odmítala zemřít.

Jeden výtisk knihy se nějak dostal do švýcarského Curychu, kde se jí dostalo uznání od skupiny německých učenců, mezi nimiž byl dokonce významný psycholog a filosof Carl Jung.

Zpráva o tom se dostala do Ameriky a našla si několik přívětivých ohlasů. Avšak kniha byla v té době již těžko dostupná a prodávala se jen za vysoké ceny jako vzácnost.

V roce 1961 byla kniha *Mluví Černý jelen* vydána znovu, tentokrát v brožované vazbě, a byla nadšeně přijata, zvláště mezi mladými lidmi. V tisku byla označována jako „klasika soudobé mládeže“ a po televizních rozhovorech se mnou v roce 1971 si kniha získala překvapivě velkou popularitu.

Věhlas knihy se rozšířil po celých Spojených státech i po Evropě a byla přeložena do osmi jazyků.

Přání starého proroka, abych předal jeho poselství světu, se naplnilo.

Ti, kteří už knihu *Mluví Černý jelen* znají, si jistě vzpomenu, jak se starý muž modlil na nejvyšší hoře Černých hor. Mrholilo a on stál a pln zoufalství plakal a volal k šesti Dědečkům univerza: „Pohleďte na mne, jsem jen ubohý starý muž, jehož čas se naplnil a který nic nevykonal.“

Se svým poselstvím, které se rozšířilo po celém světě,
jistě neselhal.

John G. Neihardt
Columbia, Missouri
listopad 1971

1

Nabídnutí dýmky

Mluví Černý jelen:

Milý příteli, budu ti vyprávět příběh svého života, jak sis přál. Kdyby to byl jen příběh o mém životě, myslím, že bych ho nevyprávěl. Neboť čím je člověk, aby stavěl na odív zimy svého života, třebaže se pod nimi ohnul jako pod těžkým sněhem? Podobný příběh prožilo a prožije tolik jiných lidí, jen aby se stali trávou na kopcích.

Je to příběh veškerého života, který je posvátný, a je dobré ho vyprávět. Je o nás dvounohých, kteří ho sdílíme se čtyřnohými, s okřídlenci povětří a se všemi zelenými věcmi. Neboť ti všichni jsou dětmi jedné matky a jejich otcem je jediný Duch.

Není to tedy příběh o velkém lovcí, velkém válečníkovi či velkém cestovateli, i když jsem svého času mnoho ulovil, jako chlapec i muž jsem často bojoval za svůj lid a dostal se daleko a viděl podivuhodné končiny a lidi. Takové věci vykonalo i mnoho jiných. A lépe než já. Na tyto věci budu také vzpomínat a často se možná bude zdát, že jsou příběhem samotným, jako když jsem je šťasten i zarmoucen prožíval. Avšak nyní, kdy na vše shlížím jako z vrcholku osamělého kopce, vím, že to byl hlavně příběh mocné vize, která byla dána člověku příliš slabému na to, aby ji dovedl využít. Byl to příběh o posvátném stromu, který měl vzkvétat v srdci národa, plný květů a ptáků, ale místo toho je nyní suchý. Byl to příběh jednoho národa, jehož sen zemřel v zakrvaveném sněhu.

Černý jelen, 1947

Ale jestli ta vize byla pravdivá a mocná, a já vím, že byla, pak je pravdivá a mocná i nadále, neboť takové věci jsou duchovní, a když lidé ztratí cestu, je to jen proto, že jsou zaslepeni temnotou ve svých očích.

A tak vím, že to, co chci udělat, je dobré. A protože žádnou dobrou věc nemůže člověk udělat úplně sám, učiním nejprve oběť a vyšlu svůj hlas k Duchu světa, aby mi pomohl vyprávět pravdivě. Podívej, nacpu tuto posvátnou dýmku kůrou červené svídy, ale než ji vykouríme, musíš vědět, z čeho je vyrobená a jaký má význam.

Čtyři stuhy, které visí na troubeli, jsou čtyři světové strany. Černá je za západ, kde žijí Hromové bytosti a sesílají nám déšť, bílá je za sever, odkud přichází velký bílý očištný vítr, červená je za východ, kde pramení světlo a kde přebývá ranní hvězda dávající lidem moudrost, a žlutá značí jih, odkud přichází léto a síla růstu.

Avšak tyto čtyři duchové jsou pouze jediným Duchem. A právě Jeho, který je jako otec, symbolizuje toto orlí pero na troubeli, a to představuje také myšlenky lidí, které mají směřovat vysoko jako orlové. Není snad obloha otcem a země matkou a nejsou všechny živé bytosti s nohama, s křídly či s kořeny jejich dětmi?

A tady u náustku troubele je kousek kůže, který by měl být z bizona, a ten představuje zemi, z níž jsme vzešli a z jejichž prsou po celý svůj život sajeme jako nemluvnata stejně jako všechna zvířata, ptáci, stromy a rostliny. Dýmka znamená tohle všechno a ještě víc, než kdo vůbec může pochopit, a proto je posvátná.

A nyní si poslechni příběh o tom, jak se k nám dýmka poprvé dostala. Podle pověsti hledali kdysi dávno dva zvědové bizony. Když přišli na vrchol vysokého kopce a podívali se směrem na sever, uviděli, jak se k nim zdálky něco blíží. Když to bylo na dohled, vykřikli: „Je to žena!“ A opravdu

byla. Jeden z těch zvědů měl špatné myšlenky a pověděl to tomu druhému. Ten však řekl: „Ta žena je posvátná, odhodl zlé úmysly.“ Když žena přišla ještě blíž, viděli, že má na sobě pěkné šaty z bílé jelenice, má velmi dlouhé vlasy a je velmi mladá a krásná. A ona znala jejich myšlenky a hlasem, který zněl jako zpěv, pravila: „Neznáte mě, ale chcete-li, učíte, jak myslíte. Můžete přijít.“ A ten bláhový zvěd šel. Ale jakmile před ni předstoupil, objevil se bílý oblak a oba je zahalil. Krásná žena pak z něho vystoupila, a když se oblak rozplynul, zbyla z bláhového muže jen kostra pokrytá červy.

Poté promluvila žena ke druhému zvědovi: „Běž domů a řekni svým lidem, že přicházím. Ať pro mne ve svém středu postaví velké týpí.“ Muž byl naplněn velikou bází a spěchal to říci lidem. Ti ihned udělali, co jim řekl, a shromáždění kolem velkého týpí čekali na posvátnou ženu. Brzy se objevila, byla velmi krásná, a jak vcházela do týpí, zpívala:

Kráčím a můžete vidět můj dech.

Kráčím a posílám svůj hlas.

Posvátně kráčím.

Kráčím a můžete vidět mé stopy.

Posvátně kráčím.

A jak zpívala, vycházel jí z úst bílý oblak, který voněl. Pak dala něco náčelníkovi. Byla to dýmka. Na jedné její straně bylo vyryto bizoní mládě, které mělo představovat zemi, jež nás nosí a živí. Dvanáct orlích per visících z troubele znamenalo oblohu a dvanáct měsíců a bylo svázáno trávou, která se nikdy nepřetrhne. „Pohleďte!“ řekla žena, „díky této dýmce se budete množit a budete dobrým národem. Vzejdou z ní jen dobré věci. Starat se o ni mohou jen

ruce dobrých lidí a špatní na ni nesmějí ani pohlédnout.“ Potom začala zase zpívat a vyšla ven z týpí. Lidé se dívali, jak odchází, a ona se náhle proměnila v bílého bizona, který s hlasitým odfrkáváním cválal pryč a brzy zmizel.

Tak se to vypráví a já nevím, jestli se to tak stalo, či ne, ale když se nad tím zamyslíš, pochopíš, že je to pravda.

Teď dýmku zapálím a nabídnu ji silám, které jsou jednou jedinou Silou, vyšlu k nim hlas a pak budeme spolu kouřit. Ze všech nejdříve nabízím náustek Tomu nahoře a volám:

Hej hej! Hej hej! Hej hej! Hej hej!

Dědečku, Velký Duchu, jsi tu odnepaměti a před Tebou nebyl nikdo jiný. Kromě Tebe není nikdo, ke komu bych se mohl modlit. Vše, co vidíš, jsi stvořil Ty sám. Stvořil jsi všechny hvězdné národy vesmíru. Stvořil jsi čtyři světové strany. Stvořil jsi den a vše v něm. Dědečku, Velký Duchu, skloň se blíže k zemi, ať slyšíš hlas, který k Tobě posílám. Ty, který jsi tam, kde zapadá slunce, pohleď na mě, Hromové bytosti, pohleďte na mne! Ty, který jsi na místě, kde žije v plné síle bílý Obr, pohleď na mě! Ty, kdož jsi na místě, kde slunce stále svítí a odkud vychází jitřenka i sám den, pohleď na mne! Ty, který jsi tam, kde žije léto, pohleď na mne! Ty, v hlubinách nebes, mocný orle, pohleď! A ty, Matko Země, jediná Matko, ty, která jsi milosrdná ke svým dětem!

Vyslyšte mě, čtyři světové strany! Jsem váš příbuzný. Dejte mi sílu kráčet po měkké zemi a být příbuzným všeho stvoření. Dejte mi oči, abych viděl, a sílu, abych porozuměl a mohl být jako vy. Jen s vaší silou mohu čelit větrům.

Velký Duchu, Velký Duchu, můj Děde, tváře živých věcí po celé zemi jsou si podobné. S láskou a něhou vzešly ze země. Pohleď na ty tváře nesčetných dětí a dej, ať se svými dětmi v náručí mohou čelit větrům a kráčet po dobré cestě ke dni klidu.

Vyslyš mou modlitbu! Hlas, který posílám, je slabý, ale posílám ho se vší upřímností. Vyslyš mě!

To je vše. *Héčhetu weló!*

A nyní, můj příteli, vykouříme spolu tuto dýmku na znamení, že mezi námi bude jen dobré.

2

Dětství

Jsem Lakota z kmene Oglalů. Můj otec se jmenoval Černý jelen, před ním patřilo to jméno jeho otci a předtím otci jeho otce, takže já jsem už čtvrtý, kdo to jméno nosí. Můj dědeček byl svatý muž stejně jako několik jeho bratrů. On a otec Šíleného koně byli bratrance a měli společného dědečka. Moje matka se jmenovala Bílá kráva vidí, jejímu otci říkali Nechce jít a její matka byla Mnoho orlích per. Pamatuji si ještě na matku a otce mé matky. Otec mého otce byl zabit indiány kmene Póní, když jsem byl ještě moc malý, a jeho matka, Rudá orlí žena, zemřela brzy na to.

Narodil jsem se v měsíci pukajících stromů (prosinec) u Malé prašné řeky během Zimy, kdy byli zabiti čtyři Vraní indiáni (1863). A byly mi tři roky, když si otec zlomil pravou nohu v Bitvě sta pobitých.* Díky tomu zranění pak kulhal až do konce života, což bylo někdy v době, kdy byla povražděna tlupa náčelníka Velké nohy u Poraněného kolena. Otec je pohřben tady v těchto kopcích.

Zimu sta pobitých si pamatuji, jako si člověk pamatuje nějaký zlý sen, který se mu zdál v dětství, ale nemůžu říct, kolik z toho jsem slyšel později, když jsem byl větší, a kolik jsem toho chápal, když jsem byl ještě malý. Je to jako přízrak v mlze, protože to byla doba plná nesnází a strachu.

* Tzv. Fettermanova bitva, obvykle nazývaná masakrem, která se odehrála 21. prosince 1866 u říčky Peno poblíž pevnosti Phil Kearney a v níž bylo pobito 81 mužů kapitána Fettermana.

Tehdy jsem ještě neznal žádné wašíču* a ani jsem neměl ponětí, jak vypadají. Všichni říkali, že se wašíču blíží, že nám vezmou naši zemi a do posledního nás pobijí a všichni budeme muset umřít v boji. Ale v téhle bitvě byli pobiti wašíču a mluvilo se o ní ještě hodně dlouho. Co je ale sto wašíču, když tam, odkud přicházeli, jich bylo tolik, že se ani nedali spočítat.

Pamatuji si, že jsem se na to jednou ptal dědečka. Řekl jsem mu: „Když se zvědové vracejí odněkud z prárie plné bizonů, lidé říkají, že přijdou wašíču, a když se blíží ti podivní lidé, aby nás zabili, zase říkají, že přijdou wašíču. Co to znamená?“ A on mi na to řekl: „Že je jich hodně.“

Když jsem povyrostl, pochopil jsem, proč se vlastně tu zimu a další léto bojovalo. Wašíču našli spoustu žlutého kovu, který uctívají a který jim mate hlavy, a tak si chtěli udělat cestu naším územím k místu, kde žlutý kov byl. Naši lidé tu cestu nechťeli. Vyplašila by bizony a odehнала je pryč. A také by po ní proudem jako řeka přicházeli další wašíču. Říkali nám, že potřebují jen kousíček země, jen kolik se vejde pod kola vozu. Ale my jsme věděli své. A když se teď rozhlédnete kolem, vidíte, co tehdy ve skutečnosti chtěli.

Kdysi jsme byli ve vlastní zemi šťastní a málokdy jsme měli hlad, neboť tenkrát spolu žili dvounozí a čtyřnozí jako příbuzní a všeho bylo dost pro nás i pro ně. Pak přišli wašíču a udělali malé ostrůvky pro nás a jiné ostrůvky pro čtyřnohé a tyto ostrůvky se pořád zmenšují, protože je ze všech stran nahlodává stoupající záplava wašíču, celá zkalená lží a chamtivostí.

Otec mi vyprávěl, co kdysi dávno jeho otec vyprávěl jemu. Že mezi Lakoty byl jeden svatý muž, kterému říkali Pije vodu, a ten měl už dávno před tím, než se objevili

* Toto slovo označuje bělochy, nevztahuje se však k barvě pleti.

vašiču, sen o tom, co se jednou stane. Zdálo se mu, že čtyřnozí se vracejí zpátky do země a že cizí národ upředl kolem Lakotů pavučinu. A také řekl: „Až se to stane, budete žít v hranatých šedých domech, na neplodné zemi a ve stínu těch šedých hranatých domů budete strádat hladem.“ Říká se, že brzo po tom, co tu vizi měl, vrátil se zpátky k Matce Zemi. Zabil ho smutek. Jenom se podívejte kolem a uvidíte, že myslel tyhle domy se střechami z drnů, ve kterých nyní žijeme, a že také všechno ostatní je pravda. Sny jsou někdy moudřejší než bdění.

A tak, když přišli vojáci a postavili město z kmenů u přítoku Prašné řeky, bylo našim lidem jasné, že tam chtějí mít tu svou cestu a chtějí nám vzít naši zemi a možná nás všechny pozabíjet, až budou dost silní. Šílený kůň měl tenkrát teprve devatenáct let a našim hlavním náčelníkem byl tehdy ještě Rudý oblak. V měsíci, kdy se mění roční období (říjen), svolal všechny roztroušené kmeny Lakotů na velkou poradu k Prašné řece. Když jsme tehdy vstoupili na válečnou stezku proti vojákům, jezdec na koni mohl jet našimi vesnicemi od svítání až do chvíle, kdy mu slunce stálo nad hlavou. Tak daleko se údolím řeky táhl náš tábor, neboť nám přišli na pomoc mnozí naši přátelé z kmene Šajenů a Modrých mraků (Arapahů).

Těch sto vojáků jsme pobili v měsíci pukajících stromů, v době kdy měsíce na obloze už ubývalo. Můj přítel Ohnivý hrom je starší než já, takže v tom boji byl a může vám o něm vyprávět.

Mluví Ohnivý hrom:

Stalo se to, když mi bylo šestnáct zim. Po velké poradě u Prašné řeky jsme se přesunuli k Řece bizoních jazyků

a utábořili se u ústí potoka Peno. Bylo nás tam mnoho. V čele nás všech byl Rudý oblak, ale náčelníkem naší tlupy byl Velká cesta. Za úsvitu jsme vyrazili na koních proti proudu potoka směrem k vojenskému městu u řeky Piney, protože jsme ho chtěli napadnout. Slunce bylo asi na půli cesty, když jsme se zastavili v místech, kde z úzkého příkrého hřebenu vedla dolů cesta wašičů a křížila potok. Bylo to dobré místo pro boj, a tak jsme poslali několik mužů nahoru po stezce, aby vylákali vojáky. Jakmile odjeli, skryli jsme se v roklích po obou stranách údolí pod hřebenem a vyčkávali jsme. Za notnou chvíli jsme nahoře za kopcem uslyšeli výstřel a věděli jsme, že se vojáci blíží. Chytli jsme koním tlamy, aby neřehtali, až ucítí vojenské koně, a brzo jsme zahlédli naše muže. Někteří vedli koně a šli pěšky, aby si vojáci mysleli, že jsou unavení. Pak utíkali po cestě vedoucí mezi námi a vojáci na koních jeli za nimi a stříleli. Když dorazili na plošinu pod úpatím kopce, strhl se boj. Měl jsem ryzáka, a právě když jsem se chystal na něj vyskočit, vojáci se otočili a začali si probojovávat cestu zpátky na kopec. Měl jsem šestiranný revolver, který jsem kdysi získal výměnou, a také luk a šípy. Když se vojáci začali vracet a blížili se ke mně, podržel jsem jednou rukou ryzáka a druhou jsem do nich začal revolverem střílet. Všude kolem svištěla spousta kulek, ale šípů bylo ještě víc. Tolik, jako by se nad vojáky vznášelo mračno kobylek. A naši lidé, kteří stříleli napříč z obou stran, se navzájem zasahovali. Z vojáků, probíjejících se vzhůru do kopce, padl co chvíli některý k zemi a jejich koně utíkali. Někteří z našich bojovníků ty koně chytali, ale já o ně nestál. Šel jsem jen po wašiču. Když se vojáci dostali na vrchol, zbyla jich jen hrstka a neměli se kam ukrýt. Bojovali statečně. Rozhodli jsme se, že se poplazíme za nimi nahoru, a to jsme také udělali. Když už jsme byli blízko, někdo zakřičel: „Na ně!

Dnes stojí za to zemřít! Myslete na naše bezbranné doma!“ A my jsme pak všichni křičeli *Hókahé!* a vrhli se na ně. Byl jsem tenkrát mladý a měl jsem rychlé nohy, a tak jsem se dostal mezi vojáky jako jeden z prvních. Obrátili se a tvrdě se bránili, dokud nebyli všichni mrtví. Měli s sebou psa a ten utíkal zpátky po cestě vedoucí do vojenského města a hlasitě při tom vyl. Byl jediný, kdo přežil. Nestřílel jsem po něm, protože vypadal tak mile, ale mnoho našich na něho vystřelilo a on nakonec zemřel plný šípů. Nikdo z vojáků nepřežil. Podél cesty vedoucí na kopec leželi mrtví muži, koně a zranění indiáni a krev v jejich ranách zmrzla, protože přišla vánice a čím dál tím víc se ochlazovalo. Protože zem byla ztuhlá, nechali jsme tam mrtvé ležet, posbírali jsme jen raněné a vydali se na cestu zpět. Než jsme došli do našeho tábora u ústí potoka Peno, většina raněných zemřela. Té noci byla veliká vánice a někteří z raněných, kteří neumřeli cestou, zemřeli ještě po návratu do tábora. V té bitvě si otec Černého jelena zlomil nohu.

Pokračuje Černý jelen:

Jsem si celkem jistý, že si pamatuji, jak se otec vrátil z boje s wašíču se zlomenou nohou. Mám pocit, že si vzpomínám také na všechno o té bitvě, i když si myslím, že to není možné. Ve skutečnosti mi v paměti utkvěl asi jen strach. V té době jsem se nesměl vzdalovat od našeho týpí a matka mi říkávala: „Jestli budeš zlobit, vezmou si tě wašíču.“

Tábor u ústí Peno jsme nejspíš sbalili brzo po té bitvě, protože si vzpomínám, že otec ležel na smyku přikrytý bizoními kůžemi jako malé dítě a matka jela na koni, který smyk táhl. Napadl hluboký sníh a byla velká zima a pamatuji si, jak jsem byl celý zabalený do kůží a vezl se na smyku,

který jel vedle otcova. Jeli jsme pryč od vojáků, nevím kam, ale určitě směrem na západ.

Byla to hladová zima, protože v hlubokém sněhu bylo těžké najít jeleny a mnoho našich lidí mělo sněžnou slepotu. Putovali jsme dlouho a některé skupiny našeho kmene se navzájem ztratily. Pak jsme se konečně utábořili někde v lesích u potoka a muži se vrátili z lovu a přinesli maso.

Myslím, že to bylo té samé zimy, kdy svatý muž jménem Plíživý chodil po táboře a léčil lidem sněžnou slepotu. Přiložil jim vždycky na oči sníh, zazpíval jednu posvátnou píseň, kterou slyšel ve snu, pak jim zezadu zafoukal na hlavu a oni zase viděli. Tak jsem to slyšel. V té písni se zpívalo o vážce, protože od ní prý získal svou sílu.

Když přišlo zase léto, tábořili jsme u Poupátkové řeky a já už jsem se tolik nebál, protože se zdálo, že wašiču jsou daleko, v údolí vládl mír a měli jsme dost masa. Ale všichni chlapci, kterým bylo víc než pět nebo šest let, si hráli na válku. Sešli se z různých skupin kmene a bojovali proti sobě koulemi upěchovanými z bláta, které odpalovali vrbovými pruty. A větší chlapci hráli hru zvanou „shazování z koní“. Je to hra na samé zabíjení a chlapci při ní někdy byli opravdu zraněni. Vyrovnali se na koních do dvou řad naproti sobě, zvláště chlapci z různých skupin, a pak proti sobě s křikem vyrazili.

Jakmile se koně srazili, začali se zmítat a vzpínat v oblacích prachu a jezdci se navzájem popadli a zápasili, dokud jedna strana neztratila všechny své muže, protože ten, kdo spadl na zem, byl pokládán za mrtvého.

Když jsem povyrostl, také jsem tu hru hrával. „Shazování z koní“ jsme hráli vždycky nazí. Jako opravdoví válečníci, když jdou do bitvy a není zrovna velká zima. To aby byli bez oblečení hbitější. Jednou jsem spadl na záda přímo do pichlavé opuncie a matka pak ze mě hodně dlouho

vytahovala trny. Toho léta jsem byl pro hry na válku ještě malý, ale pamatuji si, jak jsem chlapce při hře pozoroval a říkal si, že až vyrosteme a budeme všichni velcí, mohli bychom našičku pozabíjet anebo je z naší země vyhnat.

V měsíci, kdy dozrávají plody střeřmchy (srpen), už zase všichni mluvili o nějaké bitvě a naši válečníci se vrátili domů s mnoha raněnými. Byl to Útok na vozy* a já jsem se zase začal bát, protože tentokrát jsme nevyhráli a všude kolem se pořád ozýval pláč za mrtvé. Ohnivý hrom byl i v této bitvě a může vám říct, jak to tenkrát bylo.

Mluví Ohnivý hrom:

Bylo to zlé. Odehrálo se to v jednom místě uprostřed otevřené rovné prerie obklopené kopci. Uprostřed té pláně postavili našičku své vozy do kruhu, aby za nimi v noci ukryli mezky. Nebylo jich moc, ale leželi za vozy a stříleli na nás rychleji než kdy předtím. Mysleli jsme, že mají nějaké nové mocné kouzlo, protože stříleli tak rychle, že to znělo, jako když se trhá pokrývka. Později jsem se dozvěděl, že měli nové pušky, které se nabíjely zezadu, a v téhle bitvě je použili poprvé.** Přijeli jsme na pláň za svítání. Bylo nás tam spousta a chtěli jsme se na ně rovnou vrhnout a prostě je pozabíjet. Jenže naši koně byli vyděšení z té spršky ohně vycházející z jejich pušek a nechtěli se hnout. Z okolních kopců nás pozorovaly ženy, a kdykoliv palba na chvíli ustala, doléhal k nám jejich zpěv a naříkání. Dělalí jsme, co jsme mohli, ale nedařilo se nám. Všude kolem vozů

* Útok na vozy se odehrál 2. srpna 1867 asi šest mil západně od pevnosti Phil Kearney.

** Zadovky typu springfield.

a po pláni se vršily hromady mrtvých válečníků a koní. Pak jsme nechali koně v jedné rokli a zaútočili jsme pěšky. Ale bylo to, jako když oheň spaluje svěží zelenou trávu. A tak jsme posbírali raněné a odešli jsme. Nevím, kolik našich zemřelo, ale určitě moc. Bylo to zlé.

Pokračuje Černý jelen:

Nevzpomínám si, kde jsme tábořili následující zimy, ale muselo to být klidné místo a jídla tam bylo do sytosti.

Mluví Stojící medvěd:

Jsem o čtyři zimy starší než Černý jelen a už od dětství jsme přátelé. Víím, kde jsme tenkrát tábořili. Bylo to u Prašné řeky. Tam, kde je hodně topolů, z nichž koně rádi okusují kůru. Bylo to oné zimy, kdy obrovský strom spadl na stan Vysoké košile a zabil jeho matku. V noci byl silný vítr a probudily mě nějaké hlasy a pak jsem slyšel, že zemřela jedna stará žena. Byla to matka Vysoké košile.

Pokračuje Černý jelen:

Tehdy mi byly čtyři a myslím, že to bylo nejspíš o rok později, kdy jsem poprvé zaslechl ty hlasy. Bylo to šťastné léto, kdy se nikdo nemusel ničeho obávat, protože v měsíci, kdy línají koně (květen), se vašíču nechali slyšet, že zavládne mír, že už dál nebudou používat cestu a že odejdou všichni jejich vojáci. Pak opravdu odešli, jejich města byla zničena a v měsíci padajícího listí (listopad) udělali

smlouvu s Rudým oblakem, ve které se říkalo, že dokud tráva poroste a vody potečou, bude naše země patřit nám. A vidíš – nebyla to tráva a vody, kdo zapomněl.

Možná to nebylo zrovna toho léta, kdy jsem poprvé uslyšel ty hlasy. Ale myslím, že to bylo tehdy, protože vím, že to bylo dřív, než jsem si začal hrát s lukem a šípy a jezdit na koni. Slyšel jsem je, když jsem byl sám venku a hrál si. Bylo to, jako by mě někdo volal, a já jsem myslel, že je to matka. Přitom tam nikdo nebyl. Opakovalo se to víckrát a pokaždé mě to tak vyděsilo, že jsem hned utíkal domů.

Když mi bylo pět, udělal mi dědeček luk a šípy. Svěží jarní tráva se zelenala a já jsem už jezdil na koni. Z míst, kam zapadá slunce, se blížila bouře a já jsem jel podél potoka obrostlého stromy a tam jsem na jedné větvi uviděl sedět ptáka. Byl to tyran královský. Nebyl to žádný sen, opravdu se to stalo. Zamířil jsem na něho lukem od svého dědečka, když pták najednou promluvil: „Všechny mraky mají jen jednu stranu.“ Možná to mělo znamenat, že se všechny mraky na mě dívají. A pak ještě řekl: „Poslouchej! Volá tě Hlas!“ Vzhlédl jsem vzhůru k mrakům a uviděl dva muže, kteří letěli jako šípy hlavami dolů a zpívali posvátnou píseň, a hromy té bouře jim k tomu bubnovaly. Zaspívám ti tu píseň. Zněla takhle:

Pohleď, Posvátný hlas tě volá!

Z celých nebes posvátný hlas tě volá!

Seděl jsem tam a zíral na ně. Přicházeli z míst, kde žije Obr (ze severu). Když byli skoro na dosah, stočili se v letu směrem k západu slunce a najednou se proměnili v husy a byli pryč. Zvedl se silný vítr a přinesl déšť.

Nikomu jsem o tom vidění neřekl. Rád jsem o něm přemýšlel, ale bál jsem se o tom někomu říct.

3

Velká vize

Od té doby až do léta mého devátého roku se neudálo nic mimořádného. Míjely zimy a míjela léta a nám bylo dobře, protože naši si postavili železnou cestu u řeky Platte a jezdili tam. Cesta sice přetala bizoní stáda na dvě části, ale v naší zemi pořád ještě zůstalo tolik bizonů, že se nedali spočítat, a my jsme bez nesnází putovali za jejich stády.

Tu a tam, když jsem chodíval ven sám, vracely se ty hlasy, jako by mě někdo volal, ale nevěděl jsem, co po mně chtějí. Nestávalo se to často, a když se hlasy nějakou dobu neozývaly, zapomněl jsem na ně. Rostl jsem a byl jsem stále větší, jezdil jsem na koni a střílel svým lukem prérijní kury a králíky. U nás se z chlapců velmi brzy stávali muži. A nikdo nás tomu přitom neučil. Dělalí jsme jen, co jsme viděli u ostatních, a ve věku, kdy se dnes chlapci chovají jako děvčata, z nás už dávno byli hotoví bojovníci.

Přišlo léto mého devátého roku a naši lidé se pomalu přesouvali ke Skalnatým horám. Jednou večer jsme se utábořili v údolí u malého potůčku, který se opodál vléval do Řeky tučné trávy.* Tehdy si mě oblíbil jeden muž jménem Kyčel a pozval mě, abych s ním pojedl v jeho týpí.

Uprostřed jídla jsem náhle uslyšel nějaký hlas, jak říká: „Je na čase. Volají tě.“ Zněl tak silně a jasně, že jsem mu uvěřil. Řekl jsem si, že prostě půjdu, kam bude chtít. Vstal jsem a vykročil, ale před stanem jsem ucítil náhlou bolest ve

* Řeka Little Bighorn.